

1. Гроф С. *Человек перед лицом смерти* : пер. с англ. / С. Гроф, Дж. Хэлифакс. – М. : Изд-во Трансперсонального института, 1996.
2. Жигайло Н. І. *Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця* : монографія. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008 – 336 с.
3. Колісник О. П. *Ступені духовності та психічні механізми саморозвитку особистості / Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. І част., III розд.* – Київ–Луцьк, 1994. – С. 349–392.
4. Максименко С.Д. *Генеза здійснення особистості* : наук. монографія. – К. : КММ, 2006. – 255 с.
5. Маценко Ж. М. *Духовність : феномен психології та об'єкт виховання*. К., Освіта України. 2010. – 100 с.
6. Савчин М. В. *Духовний потенціал людини* : монографія / М. В. Савчин. – 2-ге вид., пер., доп. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010.
7. *Психологічні закономірності розвитку духовності особистості* : монографія / М. Й. Борішевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарська [та ін.] ; Інститут психології імені Г. С. Костюка, Лабораторія психології особистості імені П. Р. Чамати. – К. : Педагогічна думка, 2011 – 199 с. : табл., іл.
8. Помиткін Е. *Психологія духовного розвитку особистості*. – К. : Наш час, 2007.
9. Франк С.Л. *Душа человека*. – М. : Республика, 1992. – 429 с.
10. Чеп М.-Л. А. *Шлях від народження до смерті : осмислення сутнісних рівнів людського розвитку / 36. наукових праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Т. Піч. 2.* – К., 2001. – С. 31–40.

Гандзілевська Г.Б., Ширяєва Т.М., Національний університет «Острозька академія»,

ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ РОЗВИТКУ ПАТРІОТИЗМУ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ

До чинників, які впливають на актуалізацію в українців почуття патріотизму та формування у них готовності стати на захист своєї Батьківщини, належать освітні реформи (Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014р. № 1556-VII) та презентація української культури та ідентичності в Європі (відкриття Українського інституту у Швеції (24.08.2014)). Сучасний патріотизм, який у більшості має стихійний характер і базується на інстинктивній самозахисту проти агресії Росії [19], як цінність, яка реалізовується у самовідданій любові до рідної землі, її народу, Батьківщини [5] потребує розвитку та збереження. У контексті пропаганди нашої історії, що має безпосередній вплив на розвиток патріотизму особистості виокремлюємо проблему психологічної реконструкції дійсності через художній твір українських письменників-емігрантів з метою отримання нового погляду на проблему розвитку та збереження виділеного нами феномену.

Загальновідомо, що переживаючи певні стресові ситуації особистість трансформує свої цінності. Однак, досліджуючи літературну еміграцію - «головну ділянку творчого вияву еміграції» [12], пересвідчуємось у фактах збереження національної ідентичності українців зарубіжжя та наявності стійкості такої духовної цінності як патріотизм – один із критеріїв сформованості національної ідентичності [10] у певній категорії письменників. Особливої уваги заслуговує друга та третя хвиля еміграції, представники яких - національно свідомі люди з чіткою національною ідентичністю [1].

За О. Веретюк, І. Комінярська, підкреслює, що письменницька ідентичність як органічна єдність існує лише тоді, коли національна ідентичність автора і твору збігаються [9]. Відповідно її дослідженням, одним із перших, хто розгорнув художню етнопсихологічну картину національної ідентичності героя-українця у літературі діаспори, є Улас Самчук [6]. Аналізуючи його роман «Юність Василя Шеремети» [18] у контексті осмислення поняття «національної ідентичності» було відзначено позицію письменника щодо вагомості збереження та утвердження ментально-сакральної сутності національної ідентичності.

У результаті обрахунку інверсної частоти слів IDF (запропонованої Дж. Зіпфом), які вживаються У.Самчуком у його творі «Юність Василя Шеремети» (Т.1) на позначення когнітивного блоку, було виявлено показник 1,62 (при загальній кількості слів у тексті 51 474). Оскільки інверсна частота розглядається нами як одиниця статистичної значимості

терміну чи групи слів у певному тексті, то отриманий показник дозволяє стверджувати про вираженість ментально-сакральної складової як запоруки розвитку національної ідентичності [6].

Відомо, що патріот, уболюючи за долю Вітчизни, переживає дієву потребу служити своїй нації [5, с. 202]. Проф.Павлишин, відзначаючи любов до України у творчості активного діяча української діаспори в Австралії Дм.Нитченка, наголошує і на «заклопотаності» письменника її долею. Його почуття любові на стільки «природне, сповнене справжнього ентузіазму і справжнього болю...», що «...переконливе навіть на Заході в 1980-их роках, у культурному середовищі, яке для емоцій патріотизму майже зовсім не має зрозуміння» [16, с.12]. Так, вболюючи за майбутнє рідної України, поет у своєму віршованому заповіті [13] звертається до своїх дочок та до всіх людей із закликом берегти волю України (*Люди добрі й доні дорогі, бережіть ви волю України*). Патріотизм Дм.Нитченка [15], вбачаємо у його самореалізації на благо Батьківщини, відповідальності за любов до всього, що ідентифікується з рідним та характеризується як любов сина до матері. Кількісні показники вербальної наповненості категорій «зв'язок» та «час», які були виділені нами у контексті дослідження проблеми збереження патріотизму є досить вираженими (категорія зв'язок (3,8%), категорія часу (3,17%) відповідно до загальної кількості слів (315 слів)) та у порівнянні з іншими виділеними нами категоріями. Крім того, кількісний показник вербальної наповненості категорії «самоідентифікація» (3,49%) та категорії «образ дому» (2,5%) підтверджують прийняття відповідальності автора як за своє життя, так і за любов до рідного дому [20]. Основою патріотизму Дм.Нитченка є любов до рідної природи, цінність сім'ї, прийняття життя таким, яким воно є, довіра до світу, відповідальність за якісне наповнення свого життя та відданість своїй справі, яку вбачаємо у літературній діяльності.

Патріотичні цінності Дм.Нитченка, своєю чергою, обумовили життєвий шлях і творчість його дочок – Лесі й Галини – та онука – Юрія Ткача, який є перекладачем і видавцем українських книг (засновник видавництва «Байда»). Як і дідусь, він часто пересилає на Україну книги до бібліотек. Наголошуючи на виході першої книги про творчість Ліни Костенко написаної молодшою донькою – Галиною Кошарською – письменник у листі до Я.Оксюти пише: «тепер можна спокійно б умирати, але мені хочеться ще побачити усміхнену й щасливу Україну» [13]. У своїх попередніх дослідженнях проблеми збереження національної ідентичності українців зарубіжжя ми вже наголошували на творах Лесі Богуславець [2, 3, 4].

У результаті здійсненого контент-аналізу твору письменниці було виявлено, що запорукою збереження національної ідентичності австралійських українців була їх активна соціальна позиція, яка виявлялася в участі у соціальних зібраннях (0,91%). Серед менш виявлених, втім не менш важливих показників були національний характер як сукупність традицій на культуральних звичаїв українців (0,67%), колективна ідентифікація (0,58%), історичне минуле (0,46%) та спільність географічного розташування (0,39%) [21].

Слід відмітити, що Л.Богуславець досить часто буває на Україні та свої враження описує у власних творах. Ось як авторка описує свою подорож до Рівненської області, зокрема до м.Острога: «Аж ось перед нами Острог. Це тут була перша вища школа на Україні – Острозька академія...Тут Острозька Біблія,...буквар Федорова, перше видання «Енеїди» Котляревського...» [4, с. 176].

Наголосимо, що нині Національний університет «Острозька академія» – це унікальний освітньо-культурно-історичний комплекс, де органічно поєдналися минуле й сучасне [17]. Одним з важливих завдань, які ставить перед собою університет – збереження історичної спадщини Острозької академії. Зокрема, видатних постатей в її історії. У контексті цього, слід виділити поему Світлани Луцкової «Плач за рожевою птахою», інсценізацію та постановку якої здійснив студентський театр Національного університету «Острозька академія». Світлана Луцкова – українська поетеса, з 2000 року проживає в Італії, член Спілки журналістів України та літературного об'єднання «Радосинь», авторка збірки

поезій «Дивне коло» (1999 р). На момент написання поеми С.Луцкова працювала керівником прес-центру та редактором студентської газети в Острозькій академії, на розвиток якої Гальшка Острозька заповіла свої гроші. У поемі Світлана Луцкова зобразила княжну Гальшку Острозьку як особистість, якій вдалось протягом життя залишитись вірною вічним цінностям: любові до людей, рідного краю, розвитку культури й освіти ін.. Відповідно до поеми Гальшка, душа якої «від горя не осліпла» [11, с. 69], залишає людям заповіт, у «якому сонячне неба», «земля весною дише» [11, с. 69], з надією, що «упертий світ все ж стане «справедливішим і мудрішим», та відданістю своєму краю (*Я залишусь твоїм, Остроже, зодчим* [11, с. 69]). Все своє рухоме майно княжна заповіла своїм слугам, простим людям, що її оточували. Водночас, підтримавши Острозьку академію, стала меценаткою першої вищої школи у Східній Європі [7].

Навчалась в м.Острозі відома українська письменниця-емігрантка, скульптор, художниця, писанкарка, лялькарка Оксана Лятуринська. Початкову освіту письменниця здобула у волосному центрі Старий Олексинець, Кременецького повіту. Продовжила навчання в Острозі в жіночій гімназії графині Блудової. Навчаючись в Острозі, юна Оксана відчула подих української історії, славної князівської минувшини, захопилась діями Острозької академії [14]. Тут, в Острозі, вона потрапляє в атмосферу романтики, легенд про таємниці князівського замку, перекладів, дум, в яких оспівана героїка України [14]. Патріотизм зароджується і формується як відчуття, пов'язане із світобаченням рідного краю ще у дитинстві [8] можемо припустити, що саме це історичне місто мало безпосередній вплив на розвиток та становлення її патріотизму. Її новела «Материнка», яку назвали [14] гімном рідній землі, як і вище описані твори виокремлених нами письменників-емігрантів є не лише презентацією авторського патріотизму, а і заклик до відповідальності за любов до того, що є рідним і близьким.

Перспективою подальших розвідок вбачаємо у реконструкції життєвих сценаріїв острозьких письменників-емігрантів.

1. Атаманенко А. Українське історичне товариство (1965-1991): автореф.дис. ...докт.історичних наук:17.00.06 / Алла Євгенівна Атаманенко. - Київ, 2010. - 28с.
2. Богуславець Леся. Від Находки до Чернівців : враження від подорожі / Л. Богуславець. Мельборн : Бауда, 1988. -- 189 с.
3. Богуславець Леся. Моя австрійська кума: оповідання / Л. Богуславець. Дніпропетровськ : Січ, 1991. 193 с.
4. Богуславець Леся. Моя тринадцята подорож в Україну : публіцистика / Л. Богуславець // Березіль . – 01/2014 . – N1/2 . – С. 142-156.
5. Боршиєвський М. Й. Національна самосвідомість особистості: сутність та шляхи становлення / М. Й. Боршиєвський // Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи. – К. : Райдуга, 1999. – С. 189–219.
6. Гандзілевська Г. Б. Проблема збереження національної ідентичності українців у творчій спадщині Уласа Самчука: МУРівський період / Г. Б. Гандзілевська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка» / ред. кол. : І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, Л. В. Засекіна та ін. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 30. – 142 с. - С. 39-42.
7. Гандзілевська Г.Б., Хеленюк А.А. Психологічне осмислення життєвого шляху Гальшки Острозької в поемі Світлани Луцкової «Плач за рожевою птахою» / Г.Б. Гандзілевська // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Тематичний випуск «Проблеми емпіричних досліджень у психології –К.: Гнозис, 2014 – Додаток 2 до Вип.5. – С. 178-187.
8. Колодій О.С. Понятійна структура категорії «патріотизм» / О. С. Колодій // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2009. – № 49. – С. 71-75. - Бібліогр.: 10 назв.
9. Комінярська І. М. Улас Самчук: alteregoIalteridem: монографія. -- Житомир: Вид. ПП «Рута»,2012.-232с.
10. Лисенко О.М. Проблема національної ідентичності: педагогічний, соціологічний, філософський аналіз <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/30>
11. Луцкова С. Плач за рожевою птахою / Світлана Луцкова // Дивне коло : поезія / Світлана Луцкова. – Рівне: Вид-во «Азалія» Рівненської організації Спілки письменників України, 1999. – С. 61–70.
12. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні, т.І -1945-1951, Мюнхен: Академічне видавництво д-ра Петра Беля,1985. - 432с.

13. Нитченко Дм. Заповіт // Новий обрій: Альманах / під ред. Дм. Чуба - Ч. 10 Література, мистецтво, культурне життя.- Мельбурн- Аделаїда (Австралія): в-во «Ластівка», 1997.- 312с
14. Оксана Лятуринська (1902-1970): Життєписно бібліографічна студія / укладач Г.І. Чернихівський / – Луцьк: ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. Держ. ун-ту ім. Л.Українки, 2001. – 92 с.
15. Оксюта Я. Він жив Україною і книжками / Я.Оксюта// Дмитро Нитченко – людина ідеї: Нариси, спогади, листи, поезії / Упоряд. М. Слабошпицький. – Київ: «Ярославів Вал», 2003. – С.143-149
16. Павлишин М. Живий Дмитро Нитченко / М.Павлишин//Нитченко Дмитро. Від Зінькова до Мельбурну: Із хроніки мого життя. – Мельбурн: Байда, 1990. – С. 7-12.
17. Пасічник І. Д. Острозька академія в контексті освітньої політики сучасної України: регіональні та інтеграційні аспекти [Електронний ресурс] / І. Д. Пасічник // Проблеми політики регіонального розвитку. – 2011. – С. 120–133. – Режим доступу : http://eprints.oa.edu.ua/1273/1/Pasichnyk_030412.pdf.
18. Самчук У. Юність Василя Шеремети: [роман] / У.Самчук. - Друкарня С. Слюсарчука в Мюнхені : Видавництво «Прометей», 1947 - Т.1.- 156с.
19. Стех М. «Очима культури» (телепередача), 22 серпня 2014р <https://www.facebook.com/EyeOnCulture>
20. Ganzilevska G. Psychological ideas of the development of patriotism in the versed Testament of Dm. Nytchenko /Galyna Ganzilevska //Australian Journal of Scientific Research – «Adelaide University Press», 2014– No2 (6) - VOLUME III– P.111-116.ISSN: 0 0 0 4 - 9 0 2 3
21. Ganzilevska G., Shyriaieva T. Preservation of National Identity in the Works of Ukrainian Writers of Australian Diaspora / Galyna Ganzilevska, Tetiana Shyriaieva // Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science. The 1st International Academic Conference - Papers and commentaries, Volume II – Australia: «Melbourne IADCES Press», Melbourne, 25 June 2014 – P. 301-304. ISBN: 9780554271987

Геваковська О., Львівський національний
університет імені Івана Франка

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кожна людина спілкується своєю рідною мовою. За її допомогою ми передаємо інформацію або отримуємо від наших співрозмовників. Але різні народи мають свою рідну мову і свою культуру, тому в сучасному світі коли кордони між країнами перестають бути перешкодою для спілкування, все більшої актуальності набуває міжкультурна комунікація й, отже, порозуміння між націями.

Міжкультурна комунікація – це соціальний феномен, сутність якого полягає у конструктивній чи деструктивній взаємодії між представниками різних культур (національних та етнічних), субкультурами в межах чітко визначеного просторово-часового континууму. У центрі міжкультурних взаємодій перебуває людина як носій загальнолюдських універсалій і культурних особливостей. Ця людина діє й взаємодіє з іншими на основі цих універсалій і особливостей у великій кількості контекстів спілкування [4].

Вперше вивчати зміст міжкультурної комунікації почали в середині ХХ століття. Воно пов'язане з такими вченими, як А. Кребер, К. Клакхон, Р. Портер, Д. Трагер, Е.Холл. В Україні проблеми міжкультурної комунікації вивчали такі вчені О. Ю. Кульчицький, Н. М. Грицюта, Г. В. Касьянов, Н. О. Висоцька, В. П. Андрущенко, О. А. Гриценко, А. М. Єрмоленко, Л. П. Нагорна

Комунікація і спілкування є невід'ємною частиною людського життя, а тому і частиною культури. Відомий американський спеціаліст по міжкультурній комунікації Е. Холл стверджує, що «культура – це комунікація, а комунікація – це культура» [2]. З цього можна зробити висновок, що культура подібна на айсберг, в якій містяться цінності та норми, а на вершині є індивід, який своєю поведінкою, яка обумовлюється ними, проявляє її у спілкуванні з іншими людьми.

Численні дослідження проблем взаємодії культур дійшли висновку, щоб досягнути позитивних результатів люди повинні розуміти один одного, на це впливає багато факторів,